

SAT-2B.312-1-NS-02

THE TERRITORY AS A STRATEGIC INSTRUMENT FOR IMPACT: A PERSONAL VIEW TO 21ST-CENTURY GEOPOLITICAL TRANSFORMATIONS

Krasimir Koev, PhD
Department of Security
Faculty of Law
University of Ruse
8, Studentska St, Ruse 7017
e-mail: kgkoev@uni-ruse.bg

***Abstract:** In the contemporary world, characterized by shifting centers of power, the territory is transformed into one of the main sources of influence in the global politics. This paper presents a conceptual and analytical framework of the new roles of the territory perceived nowadays as a complex of several components: material infrastructures (borders, corridors, resource sites); digital and informational architectures (networks and dataflows) and narratives (media content and societal agenda). The paper combines points of view from the area of the political geography, strategic studies and international law. The theoretical analysis is illustrated by contemporary case studies in order to justify the hybrid nature of the territory in the competitive international relations.*

***Keywords:** Territory, Geopolitics, Geopolitical infrastructure, Digital Space, International Relations*

***JEL Codes:** N40*

ВЪВЕДЕНИЕ

В днешния свят, в който границите стават по-прозрачни, а дигиталните пространства - по-обширни, се очаква територията да загуби значение, но реалността е по-различна – от пасивна географска данност територията се превръща в динамичен инструмент за влияние. Тя се завръща в центъра на геополитическите конфликти не само като физическо пространство, а като символ, ресурс и платформа за власт (Bauman, 2000; Нye, 2004). Контролът, достъпът, разграничаването и представителството на територията могат да служат на геополитически цели, вариращи от сигурност и суверенитет до икономически лостове и изграждане на идентичност. Актуалните примери в подкрепа на това твърдение са многобройни и потвърждават необходимостта от внасяне на нов смисъл и значение в съвременните интерпретации на територията.

Разработката комбинира лични наблюдения на автора с теоретични рамки и конкретни примери с цел да осмисли трансформацията на територията в 21 век на базата на интердисциплинарен подход, обединяващ политическа география, стратегически изследвания и международно право.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Територията днес се възприема като пространство, състоящо се от няколко взаимосвързани пласта: материален, символен, инфраструктурно-икономически, дигитален, правен (нормативен) и пласт на сигурността (Elden, 2013; 2018).

Материалният пласт включва логистика и ресурси. Контролът върху сушата, морето и ключовите инфраструктурни обекти е ядро на геополитическата мощ. В контекста на глобализираната икономика пристанищата, транзитните коридори, петролните и газови трасета са не само икономически обекти, но и инструменти за натиск. В кризисна ситуация те осигуряват възможности за ограничаване на достъпа до ресурси, за блокиране на транспортни потоци и за изграждане на логистични предимства.

Разбирана като материална същност, територията може да служи като средство за извоюване на суверенитет или налагане на сила. Емблематичен пример в това отношение е анексирането на Крим от Русия (2014 г.), което илюстрира как териториалният контрол се използва за утвърждаване на геополитическо влияние, осигуряване на военен достъп (Черно море) и оспорване на

териториалния ред след Студената война. (Götz, 2016) Друг пример е свързан с действията на Китай в Южнокитайско море. Изкуственото изграждане на острови и морските териториални претенции се използват от страната за контрол на морските пътища и оспорване на международното морско право (Hayton, 2014; Rolland, 2017).

И двата примера, илюстриращи материалния аспект на територията, демонстрират нейната функция на инструмент за налагане на военно влияние и произтичащи от това амбиции за преразглеждане на международните норми.

Символният пласт включва историческата памет и идентичността на населението, обитаващо дадена територия. Контролирането на историята, образованието и публичния дискурс служи за превръщане на един временен факт в призната реалност. Учебните програми, паметниците, медиите и религиозните институции изграждат устойчиви идентичности и легитимират политическите решения. Напр., именно на нивото на символния пласт на територията са осъществявани целенасочени действия на правителствата в Северна Македония за изграждане на нова идентичност на младите поколения в страната, откъсваща ги от историческите корени.

Инфраструктурно-икономическият пласт включва създаване на зависимости чрез инвестиции. Дългосрочните концесии, кредитните линии и публично-частните партньорства създават финансови и технологични зависимости, които дават възможност на инвеститорите да влияят върху решения, регулации и оперативни стандарти. Такива зависимости се съчетават с правни механизми като арбитражни клаузи, ексклузивни договори и гаранции, които затрудняват реализирането на независима политика от страната домакин. В рамките на този пласт на територията държавите използват териториалното си позициониране, за да повлияят на глобалните вериги за доставки и енергийната сигурност.

Като пример в това отношение могат да бъдат посочени арктическите територии. Топенето на ледовете увеличава конкуренцията за претенции върху арктическото морско дъно, корабоплавателни маршрути (Северният морски път) и добива на ресурси между Русия, Канада, САЩ и скандинавските държави. Друг пример е Суецкият канал. Контролът върху този териториален коридор позволява на Египет да използва икономически и геополитически лост за управление на световните търговски потоци.

Дигиталният пласт включва платформите за управление на информационните потоци, за привличане на общественото внимание и моделиране на политическата значимост на теми, личности и събития. В допълнение към това трябва да се подчертае, че физическата дигитална инфраструктура (подводни кабели, центрове за данни, сателити) е уязвим стратегически актив, който може да стане обект на хибридни атаки и да застраши сигурността на една територия.

В днешно време дигиталният пласт на територията е най-мощният лост за влияние, който често ускорява и мултиплицира ефектите от материалните и икономическите интервенции, като консолидира позитивните наративи и потиска опозиционните дискурси.

Нормативният пласт е свързан с обстоятелството, че територията е неразривна част от международното право (границы, изключителни икономически зони, суверенитет). Държавите стратегически използват правни тълкувания на територията, за да легитимират претенции и да окажат влияние върху международните институции. Като пример може да бъде посочена правната норма за Ексклузивни икономически зони съгласно UNCLOS (Конвенцията на ООН по морското право от 1982 г.), която се използва от крайбрежните държави, за да разширят икономическия си контрол върху морски територии без пълен суверенитет.

В пласта на сигурността територията се използва за създаване на буферни зони или челни отбранителни позиции. В това отношение като пример може да бъде посочено разполагането на бази на НАТО в Източна Европа като възпиращ фактор срещу евентуална руска агресия или изграждането на буферни зони на Турция в Северна Сирия като противодействие на заплахите за сигурността и бежанските потоци (Ozkan, 2020).

За да се постигне влияние в дълбочина, е необходимо отделните пластове на територията да се използват интегрирано, в синергия. Напр. първо се прави инвестиция за изграждане на някакъв обект (материален пласт), след това се осъществяват програми за обучение (символен пласт), като паралелно се провеждат медийни кампании (дигитален пласт). По този начин се формират обществени възприятия, създава се мрежа от зависимости и се нормализира чуждото присъствие на

дадена територия. Контрастратегията по отношение на тази интегрирана стратегия за проникване на дадена територия също трябва да бъде интегрирана и да засяга всички споменати пластове. Най-яркият пример за използване на интегрирана стратегия и контрастратегия по отношение на дадена територия е войната между Русия и Украйна. (Analysis of global conflicts & geopolitics, 2025)

В обобщение на казаното, в Таблица 1 са посочени различията между традиционните и съвременните гледни точки за територията.

Таблица 1

Различия между традиционните и съвременните гледни точки за територията

Традиционни гледни точки	Съвременни гледни точки
Фиксирани граници на територията	Възприемане на територията като състояща се от гъвкави, многопластови, оспорвани пространства
Държавно центриране на територията	Участие, както на правителствени, така и на неправителствени актьори в решаването на въпроси, свързани с територията
Физически контрол над територията	Физически, правен и символен контрол над територията
Военен фокус върху територията	Военен, икономически, правен и дигитален фокус върху територията

Както се вижда от таблицата, съвременните виждания за територията са доста по-обхватни в сравнение с традиционните и засягат всички нейни пластове, посочени в изложението по-горе. Най-показателният пример за комплексния характер на територията в наше време е казусът с Гренландия, където именно преплитането на различни териториални пластове (материален, икономически, правен, пласт на сигурността) дава основание на президента Доналд Тръмп за предявяване на териториални претенции, поставящи под заплаха дори съществуването на НАТО.

При споровете за дадена територия често външните актьори действат чрез локални посредници - политически елити, местни бизнеси, религиозни структури, които получават ресурси и власт, но след това функционират като агенти на външните интереси. Този модел прави външното влияние „локално приобщено“, което усложнява откритото противопоставяне и увеличава устойчивостта на външния проект. Пример за значението на посредничеството е, напр., ролята на американския президент Доналд Тръмп в опитите за разрешаване на конфликтите между Израел и Хамаз и между Русия и Украйна.

Дългосрочните стратегии, които комбинират инфраструктура, образование, институционални промени и дигитално присъствие, създават трайни промени в политическата и социална тъкан.

Механизмите, чрез които даден акт се нормализира, включват институционализация, правна рамка, повторение и културно вграждане. Когато една практика бъде повторена и приета в различни контексти, тя става част от международните очаквания и правни интерпретации и това отваря възможности за нейното репликиране в други места. След като нормата се промени, международният отговор става по-сложен, защото вече няма явен прецедент на нарушение, а легитимна практика.

Пример в потвърждение на казаното по-горе е случилото се с Крим. В този казус се наблюдава комбинация от бърза военна проекция (материален пласт), целенасочени медийни и образователни кампании (символен и дигитален пласт) и последваща институционална интеграция, която легитимира новото статукво. Тук времевата динамика е ключова: бързият акт създава факт, а следващите стъпки го вграждат.

Друг пример е казусът с Южнокитайско море. При него се наблюдават инженерни интервенции (изкуствени острови, военни съоръжения), които променят морската реалност чрез контрол на пространството. Тези действия са придружени от правни и дипломатически аргументи, които търсят нормализиране на новото положение

Много съвременни практики са формално легални, но легитимността им е спорна, което поражда разрив между право и приемане. Етичният въпрос е дали и как международните и националните механизми могат да гарантират участие, прозрачност и защита на местните права при трансгранични проекти. Решаването на тези дилеми изисква институционални промени и нови регулации, които да балансират икономическата ефективност със социалната справедливост. Знаков пример за спорната легитимност на предприети действия от страна на една държава е операцията на Делта Форс на САЩ във Венецуела и отвличането на президента Мадуро, предизвикала бурни реакции сред международната общност и изправила международните институции пред необходимостта от тълкуване на правната обосновааност на посоченото действие.

Защитата срещу интегрирани стратегии изисква комплексни отговори - укрепване на критичната инфраструктура (материален пласт), подкрепа за независими културни и образователни институции (символен пласт), прозрачност и ревизия на договори (инфраструктурно-икономически пласт), регулиране и повишаване на дигиталната грамотност (дигитален пласт). Единствено чрез координирането на тези комплексни действия може да бъде разрушена мрежата от зависимости, улесняваща и подпомагаща посегателството върху дадена територия.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В съвременните международни отношения територията е запазила ролята си на основен геополитически инструмент, но възгледите за неговото използване са еволюирали. Днес територията функционира като пространство с множество пластове и измерения и се използва за налагане на икономическа мощ, правна власт, политики за сигурност и идентичност. Разбирането на територията като многопластов инструмент, а не като пасивно физическо пространство, е от съществено значение за анализа на съвременната геополитическа динамика и за обяснение на геополитическите казуси, възникващи в международен план.

REFERENCES

- Конвенция на ООН по морско право. (1996) <https://legislation.apis.bg/doc/3938/0>
- Analysis of global conflicts & geopolitics. (2025). European Council Forward Look. https://www.consilium.europa.eu/media/69285/forward-look-2024_10-january-2024_web.pdf
- Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Polity Press.
- Elden, S. (2013). *The Birth of Territory*. University of Chicago Press
- Elden, S. (2018). *Craterology: On the Space of the Law*. University of Minnesota Press.
- Foucault, M. (2007). *Security, Territory, Population*. Palgrave Macmillan.
- Götz, E. (2016). Putin, the state, and war: The causes of Russia's near abroad assertion revisited. *International Studies Review*, 18(2), 228–253. <https://doi.org/10.1093/isr/viv005>
- Hayton, B. (2014). *The South China Sea: The struggle for power in Asia*. Yale University Press.
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. PublicAffairs.
- Özkan, B. (2020). Turkey's imperial fantasy. *Foreign Affairs*, 99(1), 140–152.
- Rolland, N. (2017). *China's Eurasian century? Political and strategic implications of the Belt and Road Initiative*. The National Bureau of Asian Research.

Докладът отразява резултати от работата по проект No 2025-ЮФ-01, финансиран от фонд „Научни изследвания“ на Русенския университет.“